

Пуковник ЕКРЕМ ДУРИЋ

## О САДЕЈСТВУ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА<sup>1)</sup>

Увођење атомског наоружања као борбеног средства у формације појединих армија умногоме је повећало њихову ватрену моћ и њихове могућности у свим видовима борбених дејстава. Количина гвожђа која се може избацити конвенционалним наоружањем у једној временској јединици је сада само мањи део ватрене моћи здружене јединице.<sup>2)</sup>

Атомско наоружање, како оно које се употребљава у стратегијске сврхе, а нарочито оно за тактичку намену, испољава огроман утицај на облик вођења борбених дејстава. По својим карактеристикама и могућностима атомско наоружање је квалитативно ново и разликује се од свих ранијих и садашњих борбених средстава огромном убиственом моћи — због способности да скоро тренутно неутралише сразмерно велик објект истовременим топлотним ударним и радиоактивним дејством. За неутралисање једног објекта, за који су раније биле потребне десетине хиљада артиљериских граната или авио-бомби, довољна је сада само једна атомска бомба или пројектил.<sup>3)</sup>

Из наведене чињенице могао би се, површно гледајући, извући закључак о смањењу значаја организовања и припреме борбених дејстава и њиховом свођењу на покрет ка рејонима у којима је извршен атомски удар.

Увођење атомског наоружања је у извесној мери поједноставило и убрзало припреме дејстава. С друге стране, нужност одбране од

---

<sup>1)</sup> У чланку су обрађена само нека питања садејства, посебно утицај организације и формације на садејство и неки нови моменти о којима би требало водити рачуна у организациском процесу припреме садејства. Проблеми садејства с ваздушно-десантним, партизанским и територијалним јединицама у оквиру КоВ и садејства КоВ са авијацијом и др. нису обрађени пошто претстављају засебне теме.

<sup>2)</sup> Треба имати у виду да се у неким армијама предвиђа дневна подршка борбених дејстава дивизије са 2 до 6 атомских пројектила или бомби, а да просечна ватрена моћ разних типова дивизија у тим армијама, коју може произвести класично наоружање, износи 40.000 до 80.000 кг гвожђа у минути. У погледу учинка атомског наоружања у односу на класично види објашњење у следећој фусноти.

<sup>3)</sup> За потпуно покривање експлозијом површине коју захвата нуклеарна бомба од 20 килотона, било би потребно испалити за мање од 4 минута 96.000 класичних граната 105 мм, што износи око 2.000 тона муниције. За такву артиљериску ватру било би потребно око 6.000 артиљериских оруђа.

противникових атомских средстава условила је потребу за таквим начином припреме. У време кад су конвенционална средства претстаљала ватрену снагу, пре скоро сваког напада на организовану одбрану непријатеља било је потребно концентрисати огроман број оруђа и материјалних средстава која су, и поред своје бројности, у поређењу са атомским оружјем, имала знатно мањи учинак. Атомско дејство по зони у којој се врши напад пружа снагама нападача већу сигурност да ће овладати одбранбеном зоном браниоца и добрим делом уништити његове снаге. Кад атомско оружје буде претстављало главну ватрену снагу отпашће рад на припремању и изради великих планова ватре и пребацивању и распоређивању великог броја конвенционалних оруђа и већих складишта муниције, чиме ће се повећати оперативна ефикасност, уштедети жива сила, возила, и, изнад свега, време, а смањити заузетост путева.

Због веће ватрене и ударне моћи, с обзиром на нов квалитет и повећан квантитет класичног наоружања, увођење атомског оружја, већу маневарску способност, моторизацију јединица, прилагођавање њиховог наоружања и опреме за пребацивање и ваздушним путем и друге мере за повећање покретљивости, здруженим јединицама је омогућено да извршавају дубље и опсежније задатке за краће време и уз краћу припрему, чак и у знатно ширим зонама дејства.

Али, као што при највећој засићености атомским оружјем не престаје потреба за здруженим јединицама које ће експлоатисати резултате атомских удара — овладати земљишним објектима и докрајчити уништење непријатељских снага у рејонима атомских удара, тако исто није престала ни потреба за пребацивањем јединица у полазне рејоне за напад или одбрану, за припрему борбених дејстава и организовање садејства.

И у ситуацијама кад атомско оружје даје зараћеним странама једнаке могућности, решавајући улогу у постизању успеха играће, поред осталог, припрема и вешто усклађивање дејства јединица.

Треба, такође, имати у виду да све јединице на свим правцима дејства и у свим фазама рата не могу бити подржане атомским оружјем или бар не у знатнијим количинама, чак ни у оним армијама које поседују ово оружје у највећем броју. Поред тога, још дуго употреба атомског оружја неће бити могућна на поједине објекте у одређеној ситуацији, времену, земљишту и борбеној радњи.

Организовање, припрема и вођење борбених дејстава имају посебан значај за ону страну која нема атомског оружја, или га има у знатно мањој количини, с обзиром на промењене услове у којима се изводе борбена дејства кад обе стране, а нарочито једна, употребљавају атомска средства.

По свим предвиђањима ратна дејства ће се изводити на великим просторствима, на читавој површини територије једне или групе држава, а фронт ће добити карактер изломљене и неконтинуелне ли-

није. Чак и при постојању великих армија сви правци неће моћи бити засићени одговарајућим снагама, него ће се важнији поседати, а остали контролисати, запречавати и сл. Тада ће, чешће него раније, јединице дејствовати на одвојеним правцима, раздвојене већим пространством, што намеће проблем организовања садејства међу њима у циљу сасређивања напора на спровођењу јединственог циља.

Повећана ватрена и ударна моћ и маневарска способност јединица, као и њихова употреба у растреситом распореду како у нападним тако и одбранбеним дејствима ради успешније заштите од противничког атомског оружја, условљавају давање знатно ширих и дубљих зона дејства. Постојање знатних међупростора између растресито распоређених јединица по фронту и отстојања између ешелонираних јединица по дубини намећу проблем ватреног и садејства живом силом између појединих чворова, положаја и појасева по фронту и дубини у одбрани, између растресито распоређених јединица и делова у нападу.

Увођење атомског наоружања и с тим у вези све организациско-формациске мере и промене у наоружању и техници ради прилагођавања јединица новим условима (моторизација и, увођење већег броја тенкова и оклопних оруђа, заштита људства оклопом, квалитативне промене у класичном наоружању) омогућују знатно бржи темпо наступања те, према томе, и извршење задатака на знатно већој дубини што, поред осталог, условљава могућност неравномерног развијања борбених дејстава на разним деловима фронта и отежава одржавање тесног садејства међу јединицама. Раније, при релативно нижем темпу наступања, привремено задржавање делова или јединица на одређеној линији није имало већи утицај на ток борбених дејстава. Сада такво задржавање може довести до разбијања борбеног поретка, до откривања не само бока већ и позадине суседне јединице или дела јединице, чиме се бранилац може користити ради разбијања јединица које наступају и њиховог уништења по деловима.

Висок темпо савремених борбених дејстава, уз употребу разноврсних ватрених средстава, авио и хеликоптерских десаната и партизанских и територијалних јединица у позадини и с тим у вези честе и нагле промене ситуације, условљене, поред осталог, и избацивањем већих јединица из строја, захтевају еластично постављање плана садејства и честе допуне и измене већ постављеног плана.

Борбена дејства у савременим условима карактерисаће се масовном употребом како стратeгиских, тако и оперативних и тактичких ваздушних десаната. У ту сврху се неће користити само специјалне ваздушнодесантне јединице, што је био случај у току Другог светског рата. У неким армијама се пешадиске и механизоване дивизије прилагођавају и оспособљавају за дејство у форми авио десанта у већој дубини противника, као елемент борбеног поретка армије или групе армија, док се у оквиру дивизије оспособљавају знатни делови за хеликоптерски десант у тактичком обиму — на тактичку дубину противника, са задатком да непосредно садејствују снагама дивизије с фронта. Авио, а нарочито хеликоптерски десанти, биће нераздвојан

и значајан елемент борбеног поретка здружених јединица у свим нападним и противнападним дејствима, а нарочито тамо где треба да дејством у позадини противника на важне објекте и обрнутим фронтом према својим снагама лише браниоца извесних предности које му даје земљиште (велике реке иза којих се пружа могућност успешне одбране, правци стешњени уским долинама река и уопште земљиште на којем је употреба атомског оружја ризикантна по наступање властитих снага), и тако омогуће постизање одређеног темпа наступања снага с фронта. С тим у вези посебан значај за нападача имаће координација дејства ваздушнодесантних снага са снагама с фронта, а за браниоца координација дејства јединица које се бране од наступајућег непријатеља са дејствима јединица које имају за циљ уништење или блокирање ваздушнодесантних снага непријатеља.

Ратна дејства у новим условима ће се карактерисати масовном употребом партизанских и територијалних јединица како у позадини непријатеља који наступа, у циљу уништавања његове живе силе и технике, рушење његових комуникациских линија и ликвидације извора снабдевања, тако и у властитој позадини у циљу одбране од ваздушних десаната, убачених група, шпијуна, диверзаната и сл. Масовној употреби партизанских и територијалних јединица у позадини непријатеља у форми масовног отпора наоружаног народа од почетка ратних дејстава прибегаваће нарочито инфериорнија страна, пре свега у савременој техници, под условом да води праведан — одбранбени рат, да је припремљена за такав начин ратовања и да има народ који је решен да до краја истраје у одбрани своје слободе и независности. Правилна употреба партизанских и територијалних јединица, као и правилно усклађивање њихових дејстава са дејствима јединица с фронта, како у стратеским, тако и у оперативним и тактичким оквирима, може да има огроман утицај не само на крајњи исход појединих фаза него и рата у целини.

С обзиром да ни у блиској будућности атомско оружје неће моћи решити све ватрене задатке како због релативно ограниченог броја, тако и због нецелисходности или немогућности његове употребе на поједине објекте у одређеној ситуацији, времену, земљишту и борбеној радњи (иако ће му се по мери његовог квалитативног и квантитативног пораста додељивати све већи део ватрених задатака), остаје и даље потреба за конвенционалним оружјем. Истовремена употреба атомског и конвенционалног оружја намеће проблем координирања њихових дејстава. Поред тога, проблем усклађивања дејства атомског оружја са дејством јединица намеће се и због различитог дејства атомског оружја у различитим атмосферским околностима и на различитом земљишту, немогућности потпуне контроле радијације, још неусавршене прецизности лансирних средстава у дејствима на мање циљеве и сл.

Увођење новог наоружања у КоВ, с једне, и квалитативан развој ваздухопловне технике, с друге стране, унели су извесне промене у погледу организовања садејства авијације са КоВ. Те промене су условљене следећим:

Брзина авиона, упоређена са оном из прошлог рата, порасла је неколико пута. С тим у вези летење авиона над рејоном где дејствује КоВ је знатно краће, а дејство са мањих висина је отежано због веће прецизности и масовности средстава противваздушне одбране КоВ. Због тога, као и због високо маневарског карактера савремених борбених дејстава, непосредна подршка копнене војске авијацијом биће ванредно отежана, јер ће претити опасност неутралисања сопствених снага.

С друге стране, властито наоружање КоВ, укључујући атомску артиљерију и ракетно оружје мањег домета, претставља довољну снагу за дејство по непријатељевој живој сили и техници у ближој тактичкој дубини те је отпала потреба за класичним „јуришним“ дејствима делова за непосредну подршку. Зато ће се авијацији додељивати задаци на већој дубини што, поред осталог, усложњава њено садејство са КоВ.

Одржавање континуелности командовања претставља посебан проблем зато што постоје трајне могућности уништења органа командовања, што знатно усложњава проблем командовања јединицама уопште а, према томе, и проблем припреме и усклађивања њихових дејстава.

Наведене карактеристике савремених дејстава дају организовању садејства значај једног од основних услова које обезбеђује постизање успеха у борби и подиже га на ниво најсложенијег задатка у комплексу мера на припреми и извођењу борбених дејстава.

Усвојене концепције о вођењу борбених дејстава и рата уопште утичу како на организацију оружаних снага у целини, тако и њихових саставних делова. С друге стране, организација и формација јединица и проблем организациског укључивања и распореда родовских елемената и ватрених и осталих борбених средстава, као и решавање проблема покретљивости свих делова, одувек су утицали на припрему, организовање и извођење борбених дејстава.

Увођење савременог наоружања захтевало је и нове формације јединица и нов начин третирања улоге и организациског уклапања родовских елемената, зависно од усвојених концепција о вођењу борбених дејстава и рата у целини, могућности у производњи наоружања и опреме и економске моћи и ратног потенцијала земље уопште.

Карактер савремених дејстава захтева од јединица максималну покретљивост, гпкост, способност да брзо пређу из једног поретка (маршевски) у други (борбени), да се брзо прикупе и заузму растресит распоред, да се брзо припреме за борбу и припреме за најкраће време сва расположива ватрена и друга борбена средства.

Нови услови захтевају јединице које нису гломазне по свом бројном стању, али са јаком ватреном моћи што, зависно од могућности, поједине армије постижу увођењем већег броја аутоматског нао-

ружања, артиљерије, нарочито ракетне и осталих савремених борбених средстава. Са што мање људи произвести што већу ватрену моћ, постао је нужан принцип при разматрању формација јединица.<sup>4)</sup>

Дејства на ширим фронтovima, без непосредног наслона на суседе, у окружењу, у позадини непријатељских снага, захтевају тактичко осамостаљивање и најмањих јединица, давањем у њихов организациски састав одговарајућих родовских елемената, нужних за самостално извођење дејстава. Кад се у том погледу не пружају довољне могућности, маневар родовским јединицама у смислу њиховог привременог придавања може делимично да надокнади овај нужни захтев.

Покретљивост јединица је један од битних услова који треба да одговори карактеристикама савремених дејстава: у нападу брзом привођењу из дубине и извршењу напада, експлоатишући дејство атомског оружја (ако се оно поседује) уз садејство ваздушних десаната и партизанских и територијалних јединица и брзој деконцентрацији после извршеног задатка; у одбрани дубоком ешелонирању снага у циљу постепеног ломљења непријатељског напада и брзе концентрације у циљу извршења изненадних противнапада уз коришћење атомског оружја, кад се за то створе услови. Захтеви успешног садејства између појединих родовских елемената у оквиру здружене јединице диктирају потребу за њиховом истом или готово истом покретљивошћу. Зависно од могућности, мере на подизању покретљивости обухватају давање у органски састав јединица или придавање средстава за транспорт, а нарочито гусеничних возила, поједностављење система позадинске подршке, оспособљавање јединица за ваздушни транспорт и увођење лакшег наоружања и опреме.

Динамика и сложеност савремених дејстава, нагли обрти ситуације проузроковани високим темпом, употребом савременог наоружања које је у могућности да избаци комплетне јединице из строја, и дејством у позадини противника, дејство у ширим зонама и на просторно удаљеним правцима, захтевају такве формације које ће омогућити већи избор маневарских комбинација. Одатле је проистекла потреба за четворним, петорним и шесторним формацијама, што пред проблем садејства поставља нове захтеве.

Дејства у новим условима захтевају формације које омогућују лако командовање и брже преношење заповести и наређења до најнижих старешина, одакле се и појавила потреба за укидањем извесних ешелона и смањивањем броја командних веза, еластичним образовањем тактичких односно борбених група и тактичких подгрупа.

Кратко време којим ће јединице располагати за припрему садејства, ванредна динамика борбе и променљивост ситуације условили су потребу да се питање садејства што је више могућно реши правилном организацијом и формацијом јединица, а то је довело до великог организациског сажимања и интеграције родова, до укључивања ро-

<sup>4)</sup> У том погледу постоје границе с обзиром да већа ватрена моћ јединица захтева и одговарајуће органе снабдевања.

довских јединица, намењених за подршку, у организациски састав јединица за чију су подршку намењене.

Иако је и даље остала потреба за постојањем неколико типова здружених јединица (пешадиских, оклопних, механизованих,<sup>5)</sup> ваздушнодесантних и планинских<sup>6)</sup>), због потребе за извршењем различитих задатака у разним ситуацијама и земљишту, здруживање родова у оквиру њих је извршено до готово најнижег степена, што доводи до закључка да се данас не може више говорити о родовским јединицама кад су у питању формације дивизија, пукова, па и батаљона. Назив формације се одређује по томе са колико постотака су заступљени родови који су носиоци борбених дејстава, што значи да нема више тенковских или пешадиских јединица у класичном смислу тих термина.

Организациско уклапање потребних јединица родовске подршке чини јединице мање зависним од подршке и ојачања више команде, чиме се умногоме добива у времену за организовање и припрему борбених дејстава, у повећању експедитивности у командовању и у већој самосталности потчињених.

Појава нових борбених средстава и технике и с тим у вези нови услови у којима се изводе борбена дејства изменили су улогу појединих родова.

Пешадија није изгубила од своје раније улоге и значаја. Она је и данас најбројнији род.

Нови услови су захтевали побољшање њене покретљивости, заштите и ватрене моћи, тј. такав њен развој и оспособљавање како би даље била један од главних носилаца борбених дејстава.

Већа покретљивост пешадије се остварује масовним увођењем моторизације и механизације, а нарочито оклопних транспортера који истовремено служе и као средство за заштиту и као борбено средство из којег се дејствује. Оклопни транспортери омогућују пешадији да успешно прати оклопне јединице кроз борбени поредак браниоца непосредно после експлозије атомских бомби или пројектила. Поред тога, већа покретљивост пешадије се остварује увођењем лакшег наоружања и опреме и поједностављењем система позадинске подршке.

<sup>5)</sup> Неке армије имају у свом саставу и механизоване дивизије. У једнима то су лаке формације којима се дају задаци даљњих извиђања, заштите бокова крупних јединица, извођења задржавајућих дејстава и експлоатације учинка атомског оружја у случају атомског удара по читавој дубини. У другима механизоване дивизије поседују тежу технику и наоружање и у том погледу се приближавају оклопним дивизијама. Зато им се и намењују пре свега задаци експлоатације атомских удара и садејства оклопним дивизијама у оквиру више јединице.

<sup>6)</sup> У неким армијама постоје специјалне планинске формације, док се у другима пешадиске дивизије оспособљавају за дејство на планинском земљишту уз незнатно прилагођавање њихових формација карактеристикама дејства на таквом земљишту и додавање товарних транспортних средстава. У армијама у којима постоје посебне планинске формације основна разлика између њих и пешадиских формација је у поседовању већег броја брдских артиљерских оруђа, већег броја МБ и товарних транспортних средстава.

У развоју стрељачког наоружања тенденција је да се оно учини што лакшим, да избацује што више метака у минути и да има ефикасан домет до 1000 м, као и да се оспособи за успешно дејство ноћу снабдевајући га уређајима за коришћење инфрацрвених зракова.

Може се рећи да је трансформација пешадије извршена до те мере да се о њој више не може говорити као о роду у класичном смислу.

У здруженим формацијама, у којим чини претежан део, пешадија је носилац борбених дејстава, тј. род према којем се организује садејство.

Евентуалан будући рат, у којем се предвиђа употреба атомских средстава и који ће бити високо маневарски, бар у почетној фази, кад ће се тражити и решења исхода или задавање одлучујућих удара противничкој страни, захтеваће, пре свега, брзопокретне јединице и јединице које су најмање осетљиве на употребу АБХ наоружања. У том погледу тенковске јединице имају предност над осталима. Поред знатно веће покретљивости, тенкови су знатно мање осетљиви на употребу атомског оружја.<sup>7)</sup>

Зато се у већим армијама оклопне и механизоване јединице сматрају главним родом и претстављају основну маневарску снагу оперативно-стратешких команди, према којима се организује садејство у оквиру КоВ. Првенствено им се намењује улога водећег елемента у пробоју непријатељске одбране и одржавања темпа наступања у циљу окружења и уништења већих противничких групација и заузимања већих, значајних просторија.<sup>8)</sup> У мањим армијама, где оклопне и механизоване јединице чине знатно мањи део у оквиру КоВ, оне су намењене за задатке за које нису погодне или за које није целесходно употребити пешадиске здружене формације, као и за задатке у којима долази највише до изражаја њихова ватрена и ударна моћ и маневарска способност.

Оклопне дивизије су основне крупне оклопне јединице комбинованих родова и служби које, поред тенкова, имају у свом саставу и јединице оклопне или моторизоване пешадије, као и остале јединице борбене подршке и служби, опремљене и организоване тако да су у тактичком и у погледу позадинске подршке осамостаљене. Тенденција је да родовске јединице које улазе у њихов састав имају исту маневарску способност као и тенкови и да се степен њихове отпорности на дејства АБХ наоружања приближи степену заштите коју пружају тенкови. Због тога оклопне јединице треба да располажу самоходном

<sup>7)</sup> Атомска бомба од 20 КТ, која наноси губитке пешадији у пречнику 3.000 м, наноси губитке тенковима у пречнику само до 300 метара. Тенкови могу почињати с пробојем одмах после експлозије атомске бомбе. Доза примљене радиоактивности је мала, поред осталог, и због брзине у савлађивању затрване просторије.

<sup>8)</sup> Понекад неће постојати услови за употребу већих оклопних јединица при пробоју првих положаја (карактеристике земљишта, постојање већег броја противоклопних препрека, атомски удар се не врши по првим положајима). У том случају ће пешадиске јединице отворати потребну бресту за увођење крупних оклопних јединица.



артиљеријом, пешадијом на оклопним транспортерима, оклопном инжињеријом и јединицама служби које би имале транспортна средства на гусеницама.

У неким армијама се оклопне дивизије састоје од 3 до 4 батаљона средњих тенкова и исто толико батаљона оклопне или механизоване пешадије, 3 до 4 дивизиона самоходне артиљерије и осталих родовских јединица и служби и 3 до 4 команде борбених група, што омогућује пуну еластичност и велик избор комбинација у образовању борбеног поретка и организовању и спровођењу тесног садејства у извођењу борбених дејстава.

При образовању борбеног поретка могу се формирати 4 до 5 борбених група састављених од тенкова, оклопне пешадије и неопходних родовских јединица за подршку (борбену и позадинску).

Састав борбене групе може бити претежно тенковски или пешадиски (1 до 2 тенковска батаљона и два односно један батаљон пешадије и потребне јединице ојачања: артиљериски дивизион, пав батерија, инжињерска чета, техничка чета, вод за везу).

У оквиру борбених група могу се формирати батаљонске групе, придавањем чета оклопне пешадије тенковским батаљонима или тенковских чета батаљонима оклопне пешадије. Састав тих група може бити претежно тенковски (2 до 3 тенковске чете и 1 до 2 чете оклопне пешадије под командом штаба тенковског батаљона), или претежно пешадиски (2 до 3 чете оклопне пешадије и 1 до 2 чете тенкова) под командом штаба батаљона оклопне пешадије, или исте јачине у тенковима и пешадије (по 2 чете тенкова и оклопне пешадије) под командом штаба тенковског или пешадиског батаљона. Елементи подршке се начелно не придају батаљонским групама, већ остају под командом борбене групе.

Из наведеног примера се види да се садејство између тенкова и пешадије остварује на најнижем, батаљонском нивоу, а садејство са осталим родовским елементима делом на истом нивоу, а делом на нивоу борбене групе. Сматрамо да организовање тесног садејства између пешадије и тенкова на батаљонском нивоу има свог оправдања с обзиром на осетљивост и недовољну ефикасност самосталних дејстава тенкова.

Оклопне јединице претстављају знатан део у пешадиским здруженим формацијама (дивизијама): од једног батаљона до тенковског пука. Поред тога, пешадиске дивизије, зависно од фактора који утичу на њихову подршку јединицама више команде, ојачавају се у просеку са 1 до 3 батаљона тенкова.

У неким армијама у циљу обезбеђења бољег садејства, предвиђа се да тенковски пук или батаљон имају онолико батаљона односно чета колико има пукова односно борбених група у саставу дивизије, с обзиром да је основна улога органских тенковских јединица ојачање пешадије. Дејством непосредно у њеном борбеном поретку, као тенкови НПП, садејство између тенкова и пешадије организује се на најнижем нивоу — на нивоу чете, односно батаљона, а садејство између пешадије, тенкова и осталих родовских елемената делимично на истом

нивоу, а делимично на нивоу пукова и борбених односно тактичких група.

Са тенковским јединицама ојачања и понекад делом органских тенковских јединица које се употребљавају са другим ешелонима дивизије или самостално у експлоатацији успеха у нападу, противнападним или задржавајућим дејствима у одбрани, садејство се организује на нивоу дивизије. Пешадиски пукови и борбене односно тактичке групе садејствују тенковским снагама обезбеђењем бокова и дејством на помоћним правцима.

Појава оружја за масовно уништавање знатно је утицала и на развој класичне артиљерије. Брз развој атомског оружја повећао је снагу и ефект ватре, тј. оног елемента који је претстављао основну карактеристику артиљерије. Иако је артиљерија престала да буде главна ватрена ударна снага у армијама које располажу атомским оружјем, она и даље остаје један од важних чинилаца у рату који је у могућности да обезбеди борбену подршку другим родовима захваљујући релативно високој ватреној моћи и високој маневарској способности.

У циљу прилагођавања борбеним дејствима у новим условима прилагођавају се стара оруђа побољшавањем домета, смањивањем тежине, побољшавањем покретљивости и предузимањем мера за лакшим руковањем, као и производњом нових, а нарочито ракетних и самосталних оруђа.

И у условима највеће развијености и поседовања атомског оружја разних врста постојаће циљеви који ће захтевати употребу класичне артиљерије. То су, пре свега, циљеви у близини сопствених јединица, затим чије неутралисање треба наставити после извршеног атомског удара, извесни специјални циљеви (тешки бункери и сл.) који се могу рационалније уништити конвенционалним него атомских зрном, циљеви мањег обима који неће бити рентабилни за употребу атомских зрна, као и сви они на које је врло тешко или немогућно дејствовати атомским оружјем (мале партизанске, диверзантске и сличне јединице).

Класична артиљерија ће се нарочито употребљавати у току дејства у појасу обезбеђења, при уништавању противничких извиђачких јединица и обезбеђењу крила, састава и међупростора између јединица.

Класична артиљерија играће важну улогу у свим видовима борбених дејстава у посебним условима, а нарочито на планинско-шумском земљишту, као и у дејствима партизанских и територијалних јединица.

Било да се атомско оружје не поседује или се поседује у мањој количини, артиљерија ће, уз авијацију, бити главна ватрена снага.

Потреба растреситог распореда јединица и с тим у вези дејства у ширим и дубљим зонама захтевали су да се артиљериска оруђа мањег домета и МБ, чији је дomet повећан, интегрирају у пешадиске и оклопне јединице као пратећа артиљерија и МБ. Тако се у формацијама пукова и борбених група у неким армијама налазе самоходна,

бестрајна и противтенковска оруђа од 76 мм до 107 мм и МБ до и преко 100 мм.

Дивизија има обично у свом саставу артиљерију за подршку јачине 2 до 6 дивизиона калибара од 105 до 203 мм.

У неким армијама дивизија располаже оруђима за избацивање атомских граната. У том случају на њеном нивоу се практично реализују принципи уског садејства атомских и класичних ватри.

Тенденција је да се организациско-формациском структуром што више унапред реши проблем садејства артиљерије са другим родовима. Тако се код неких армија формацијом дивизије предвиђа онолико артиљериских дивизиона за подршку нижих јединица колико дивизија има пукова односно борбених група.

С обзиром да је један од важнијих задатака корпусне артиљерије уништавање непријатељске артиљерије, на том степену су оруђа са великим дометом и великом моћи, као и артиљерија која се придаје дивизијама за ојачање. У неким армијама корпус је први степен који поседује средства за лансирање атомских пројектила, те се у том случају јавља као координатор садејства атомских и класичних ватри.

У оружаним снагама неких земаља армиска артиљерија има у свом саставу средства за лансирање диригованих пројектила домета 200 до 300 км и остала оруђа далеког домета прилагођена за гађање атомским и обичним гранатама. Намена армиске артиљерије је дејство по дубљој позадини противника, по ватреним положајима атомског оружја, као и подршка борбених дејстава дивизија. Армије које немају у свом саставу артиљерију такве моћи и домета решавају ове задатке употребом партизанских и територијалних јединица у позадини противника.

С обзиром на карактеристике борбених дејстава у новим условима задаци инжињерије се повећавају, а време за њихово извршење се смањује. Обим и техника рада условљавају ангажовање јачих снага, више материјала и техничких средстава.

Најважнији задаци инжињерије у новим условима су обезбедити максималан степен покретљивости и брзину кретања јединица кроз или преко препрека и највећи могућан степен заштите.

У вези са значајном улогом инжињерије постоји тенденција за повећањем инжињерских јединица, механизовањем што већег броја радова и применом савремених метода организовања и извођења инжињерских радова (типизирање објеката и комуникација, стандардизација материјала, шира примена монтажних, типизираних и лако преносних елемената и конструкција).

Поред тога, с обзиром на повећан обим инжињерских радова, остали родови се оспособљавају за извршење извесних задатака које су досад извршавале инжињерске јединице (разминирање, фортификациски радови).

Организација инжињерије прилагођава се захтеву да обезбеди што успешније извршење задатака на широком пространству, у условима великог разарања, повећаног обима и смањеног времена за њихово извршење.

Постоји и тенденција за развојем инжињерије за непосредну борбену подршку јединица на оним задацима који захтевају више стручности и инжињерије која би се ангаžовала на радовима по дубини.

У циљу обезбеђења што бољег садејства инжињерије са осталим родовима у неким армијама се формацијом инжињерског батаљона дивизије предвиђа онолико чета колико дивизија има пукова односно борбених група.

Ако се под организацијом садејства подразумева, пре свега, целисходна расподела задатака између појединих елемената борбеног поретка и средстава ватрене подршке и свестрано усклађивање њихових дејстава, нови услови у којима се одвијају борбена дејства захтевају да се помену и неки, у извесном смислу, нови моменти о којима би било потребно водити рачуна у току организационог процеса припреме садејства.

Услови у којима се изводе нападна дејства, нарочито при техничкој инфериорности нападача, захтевају вешт избор одговарајућих облика маневра зависно од јачине и састава непријатељевих снага, његових атомских могућности, организованости и степена утврђености његове одбране, земљишта, јачине и састава сопствених снага и развоја ситуације.

Организовање борбених дејстава и с тим у вези додељивање задатака јединицама у припремном периоду нужно је тако еластично поставити како би се омогућио избор другог облика маневра, па и промена правца главног удара у току извођења дејства, ако то ситуација захтева, нарочито при нападу на непријатеља који је дубоко ешелонирао своје снаге и поседује преимућство у техници.

При нападу на непријатеља који се претежно налази још у нападном борбеном поретку, обично ће правилно почетно груписање снага и додељивање одговарајућих задатака елементима борбеног поретка и усклађивање њихових дејстава бити од пресудног значаја за постизање успеха.

При нападу на организовану непријатељеву одбрану, с обзиром на њену дубину, као и могућност да он главне снаге држи дубље ешелониране, намеће се потреба садејства на већој дубини. Зато је од посебног значаја изучавање дубине противника како би се анализом његових могућних дејстава предвидео ток властитих и на одговарајући начин планирало њихово извођење.

Већа оспособљеност и нижих јединица за извођење самосталних дејстава, еластичније и шире постављени задаци јединицама — често за целу дубину задатка више јединице — захтевају да се садејство између елемената борбеног поретка организује врло еластично с циљем да се ускладе бар основна питања.

Карактеристике савремене одбране и циљеви и начин одвијања нападних дејстава у савременим условима захтевају организовање

садејства по фазама и објектима. Задаци јединица и средстава ватрене подршке (атомско оружје, артиљерија, авијација) па, према томе, и усклађивање њихових дејстава, делиће се на фазе чији ће број зависити од важности и дубине задатка и правца којим одговарајућа јединица наступа, и значаја њене улоге у извршењу задатка више јединице, карактера и јачине непријатељеве одбране и земљишта. Извршење задатка у једној фази обично ће се поклапати са овлађивањем једним или са неколико значајних објеката који претстављају важне ослонце у систему непријатељеве одбране и чије држање омогућује разбијање његове живе силе и технике на одређеном положају и појасу и ствара повољне услове за даљње успешно развијање напада.<sup>9)</sup>

Различити услови за дејство појединих јединица као и већа независност у погледу развоја ситуације захтевају тако еластично усклађивање дејства по времену да се, с једне стране, не би спутавале могућности наступања већим темпом оних јединица које су по саставу јаче, боље подржане и савлађују мањи отпор, а са друге, да ове јединице услед могућног већег заостајања осталих садејствујућих елемената борбеног поретка не буду угрожене. Зато би било потребно одредити време до којег јединице овлађују одређеним објектима при реалном предвиђању развоја ситуације, али истовремено и крајњи рок извршења тог задатка, како не би дошло до нарушавања садејства и како се не би пружила могућност непријатељу да ударом у бок и позадину јединица које су извршиле продор, поново успостави нарушени систем одбране.

С обзиром на неједнак темпо наступања појединих елемената борбеног поретка, организовање сталне узајамне подршке делова и јединица у целини и обезбеђења њихових бокова добија велик значај.

Брзина извођења борбених дејстава захтеваће прецизно организовано премештање ватрених средстава у току борбе, нарочито артиљерије, јер непрекидна ватрена подршка претставља решавајући услов успеха.

Пошто ће јединице дејствовати у растреситом распореду и са већим међупростором између појединих елемената борбеног поретка, потребно је прецизирати које снаге и средства и на који начин треба да дејствују приликом уништења овог или оног непријатељевог објекта или приликом заузимања одређене линије. Прецизно време заједничког дејства може се утврдити тек у току наступања, зависно од конкретне ситуације. У том погледу је иницијатива потчињених од огромног значаја.

Зависно од сопствених и непријатељевих атомских могућности, састава и јачине његових и сопствених снага, карактеристика земљишта и постављеног циља одбране, бира се тежиште одбране по правцу и дубини.

<sup>9)</sup> Зависно од земљишта и карактера непријатељске одбране, објекти напада могу бити важне топографске-орографске тачке, значајне раскрснице, значајна насељена места и сл.

Идејом претпостављеног се предвиђа на којем ће се правцу држати главне снаге и у којој фази и на којем положају дати главни отпор. То не искључује него чак захтева да почетни распоред буде еластично постављен како би се, зависно од ситуације, тежиште и по правцу и по дубини могло премештати. Поред тога, велик значај има предвиђање већег броја варијанти употребе резерве.

Садејство се организује по периодима борбе (борба у појасу обезбеђења, борба за положај борбеног осигурања, борба за први положај . . . , за први појас . . . итд.) и највероватнијим варијантама дејства непријатеља.

С обзиром на различите форме које може да поприми напад непријатеља,<sup>10)</sup> нужно је планом садејства предвидети већи број варијанти дејства и узајамне подршке делова борбеног поретка, а нарочито кад бранилац не располаже или располаже у знатно мањој количини атомским средствима. Обично при већој надмоћности нападача у атомским средствима, главни отпор ће се давати на оним положајима и појасевима на које непријатељ није извршио атомски удар.

Елементима борбеног поретка је потребно одредити са колико упорности бранити поједине положаје и појасеве и до кад је потребно спречити продор непријатеља у рејоне од чијег држања зависи одбрана јединице у целини.

Растресит распоред јединица по фронту и с тим у вези постојање непосредних међупростора захтевају да се обезбеди ватрено садејство између појединих чворова одбране (праваца) артиљерском и минобацачком, а кад је то могућно и стрељачком ватром, као и садејство живом силом сасрећеним испадима дела снага из суседних чворова одбране (праваца) ради уништења непријатеља који би се уклинисо.

Садејством по дубини треба обезбедити међусобну ватрену подршку између појединих положаја и појасева, као и међусобну подршку живом силом дејством привучених снага на бокове непријатеља који је успео да се уклинисо, или прихватом снага које се извлаче.

Ако се у току извођења борбених дејстава наруши предвиђени систем садејства, односно ако ситуација захтева неодољну измену предвиђеног начина дејства, онда се то врши допунским наређењима. Да би се правовремено обновило садејство између елемената борбеног поретка и поставили допунски задаци јединицама, у свим видовима борбених дејстава неопходно је узајамно обавештавање уз коришћење свих средстава везе.

<sup>10)</sup> У условима употребе атомског оружја и осталих савремених средстава начин извођења нападних дејстава може бити врло различит. Зависно од броја расположивих атомских средстава напад ће понекад од почетка попримити форму експлоатације (кад се атомски удар врши по читавој дубини одбране). Кад не буду постојали услови за извршење атомских удара и увођење брзих јединица у борбу за прве положаје, пешадиске јединице ће вршити пробој уз подршку класичних средстава, а потом ће се уводити брзе јединице ради експлоатације атомских удара по дубини.

Ако постоје веће могућности избацавања из строја КМ претпостављеног старешине, или други разлози који нарушавају командовање, поред постојања РКМ, самоиницијатива потчињених старешина у усклађивању заједничких дејстава омогућиће продужење дејстава и извршење задатка. Зато постоји потреба ширег оријентисања потчињених у погледу замисли и плана претстојећих дејстава, без чега би иницијатива и стваралаштво били отежани.

Висок темпо савремених борбених дејстава и с тим у вези честе промене ситуације захтевају стално исправљање утврђеног плана дејстава у сагласности са насталом ситуацијом. Више него икад организовање садејства се не може ограничити на рад који се обавља у припремном периоду. То је сталан стваралачки процес који се продужава до извршења постављеног борбеног задатка. У том циљу нужно је што веће приближавање КМ јединицама, стално праћење ситуације и одржавање непрекидне везе са свим елементима борбеног поретка свим расположивим средствима.

На крају да укажемо на значај савремених техничких средстава у раду штабова, с обзиром на то да од добре организације командовања пре свега зависи и успешна организација садејства.

У свим армијама органи командовања располажу данас великим бројем техничких средстава од једноставних апарата до разноврсних електронских средстава (примопредајници, средства за дириговање, телевизија, инфрацрвени уређаји, електронске рачунске машине и др.).

Без средстава радиовезе, дириговања и навођења тешко је претпоставити могућност дејства извесних видова, родова и крупних јединица у савременим условима.

Потреба коришћења телевизије као једног од средстава везе и командовања никла је као резултат измењених услова у којима се изводе борбена дејства, када класична средства визуелне везе командовања, осматрања и извештавања нису више потпуно ефикасна.<sup>11)</sup>

Средства за осветљавање бојишта (сигнална средства, артиљериске светлеће гранате, авионске бомбе за осветљавање, рефлектори и др.) и инфрацрвена техника (која се успешно примењује као средство за управљање возилима ноћу, гађање, означавање пролаза у мин-

---

<sup>11)</sup> Помоћу телевизије остварује се веза између штабова тако да кореспонденти виде један другог. Телевизија се користи за предају и примање штампаних и графичких докумената, за непосредно осматрање дејства сопствених и непријатељских јединица, за коректуру и навођење артиљериске ватре далекометних батерија и др.

ским пољима и др.) имају велик значај у организовању и извођењу борбених дејстава.

Примена електронских рачунских машина биће корисна при планирању дејства, руковођењу јединицама у току дејства и при њиховој анализи, чиме ће се умногоме добити у времену и растеређивању штабова од гломазног апарата официра и службеника.<sup>12)</sup>

Непоседовање савремених средстава командовања, осматрања и извештавања налаже потребу такве организације рада штабова и јединица на припреми борбених дејстава и усклађивању њихових напора да се њихов недостатак не осети много. Тако, на пример, велик значај може имати припрема командног кадра за извршење задатка проигравањем варијанти претстојећег дејства на земљишту у оквиру нижих јединица и кад за то постоји могућност, или на рељефу, карти, аерофотоснимку, што ће бити редован случај у оквиру виших јединица и кад постоји ограничено време за извиђање и организовање садејства на земљишту. Такође, познавање земљишта на којем ће се изводити претстојећа дејства од стране старешинског па и борачког састава може умногоме олакшати организовање садејства и претстављати значајан фактор у извршењу задатка.

---

<sup>12)</sup> Поред разноврсне употребе електронских машина у областима рада војне технике, војно-позадинских, обавештајних и других органа, дејствима авијације, морнарице, ПАА, ови механизми се користе, поред осталог, и за израчунавање узајамног односа снага до почетка операције и у току ње, као и за извесне друге послове у оквиру штабова.